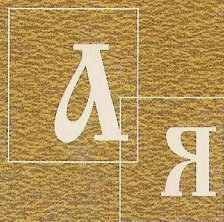

ЛЕКСИКО -ГРАММАТИЧЕСКИЕ
**ИННОВАЦИИ В СОВРЕМЕННЫХ
СЛАВЯНСКИХ ЯЗЫКАХ**

**МАТЕРИАЛЫ
IV МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ**

ЛІТЕРАТУРА

1. Караулов Ю. Н. Обратный словарь заимствований как способ изучения лингвоэкологии / Ю. Н. Караулов // Научные доклады высшей школы. – 1979. – Т. 38. – № 6. – С. 552–562.
2. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика: Учеб. пособие / В. А. Маслова. – Мн. : ТетраСистемс, 2004. – 256 с.

В. І. Кажан, Р. П. Калініна (Кривий Ріг)

ЗАПОЗИЧЕНІ СЛОВА В ІНФОРМАТИВНО-КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРИ

Вибір мовних засобів ЗМІ «обумовлений комунікативно-прагматичними факторами» [2, с. 97]: надати оцінку поточної політично-економічної ситуації, діяльності окремих політиків, партій, сформувані суспільну думку громади тощо.

Вивчення мовних особливостей україномовних («Дзеркало тижня», «Україна молодша», «Українське слово») та російськомовних («Аргументы и факты», «Комсомольская правда», «2000») газет та тижневиків за останній період (2008 – початок 2009 рр.) засвідчує розширення словникового складу літературної мови за рахунок активного залучення іншомовної лексики, яка набуває «більшої відкритості» [1, с. 101] і рис деякої закономірності.

Йдеться передовсім про використання спеціальної іншомовної термінології для позначення понять у сфері економіки, політики, бізнесу, культури, мистецтва, комп'ютерних технологій і т. ін. Наприклад: *вердикт* – юрид. – вирок, ухвала; *роялті* – фін. – компенсація; *альянс* – політ. – спілка, об'єднання; *шельф* – геогр. – материкова обмілина; *істеблішмент* – політ. – структура та інститути влади; *секвестр* – економ. – пропорційне зниження держбюджетних витрат; кредит *«стенд-бай»* – фін. – певні умови кредитного договору; *нанотехнологія* – техн. – дослідження й обробка найдрібніших одиниць; *кеш* – спец. – пам'ять ЕОМ тощо.

Основною функцією слів-термінів є номінативна, отже, можна стверджувати, що вони запозичуються заради нової інформації.

Терміни – слова, наділені словотворчими потенціями, що виявляються у формуванні переважно суфіксальним способом та осново- і словоскладанням похідних одиниць (прикметників, рідше – іменників). Наведемо приклади: укр.: транзит – *транзитер*; депозит – *депозитарій*; *нафторейдери*; *зернотрейдери*; рос.: дефолт – *дефолтний* – *дефолтность*; серви – *сервильний* – *сервилизм*; *проект-веб-портал*; *онлайн-конференція*; *інтернет-трафік* і т. ін.

Ілюстративний мовний матеріал демонструє відновлення більш ранніх запозичень, які відповідають духу поточного моменту (причому більшість із них уже пристосувалася до мови-реципієнта): укр.: *компенсація*, *транш*, *референдум*, *форум*, *інфляція*; рос.: *самміт*, *емісія*, *ажіотаж*, *комунікація*, *інтервенція* тощо.

Мова ЗМІ намагається (хоча не завжди послідовно) нейтралізувати у певний спосіб значну кількість запозичених слів:

а) через підбір синонімів із питомої лексики, що спостерігається і в межах одного контексту: лінія *делімітації* – лінія поділу; *гелікоптер* – гвинтокрил; *епатаж* – скандальна витівка, поведінка; *селебритіз* – знаменитості; *квота* – частка, норма; *альянс* – об'єднання, спілка; *субвенція* – фінансова допомога; *маржа* – прибуток; *артефакти* – (античні) монети; *сервильний* – холопський; *ритейл* – дрібна торгівля тощо;

б) через заміну запозиченими словами, які давно ввійшли в стандартну мову: *роялті* – компенсація; *саундтрек* – фонограма; *прес-реліз* – бюлетень (для працівників

ММ); *бомонд* – аристократичний світ; *аудит* – ревізія; *ендаумент* – фонд; *коллапс* – криза та ін.;

в) через пояснення описовим способом у тексті змісту запозиченого терміна: *дефолт* – тобто нездатність розплатитися з боргами; *мультивалютні кредити* – це коли частину кредиту можуть видавати в гривнях, а частину, скажімо, в доларах; заборона *прекши-контролю*, тобто електронних «підказок» для водія; Центр *малоінвазивної* (тобто малотравматичної) хірургії; в Лондоні не курсували славетні «*даблдекери*» – двоповерхові автобуси; «*метробуси*» (так називають і автобуси, і троллейбуси, свя-зані в єдину сеть); получили широке хождение *деривативы-обязательства* ком-мерческих структур с определенным сроком погашения.

Якщо газетних текстах відсутні перераховані засоби нейтралізації іншомовної ле-ксики, то більша частина читачів не спроможна сприйняти інформацію повністю че-рез відсутність тлумачення значень запозичених одиниць, якими деякі тексти занадто перенасичені. Наведемо приклади: «Партія регіонів практично дала Кабміну «*карт бланш*» на найближчі кілька місяців Надалі уряд чекають *пертурбації*: наступ-ного тижня *тріумфаторка* планує провести *ротацію* «НУНСівських міністрів» («Україна молода», лютий, 2009 р.); «После проверки 71 *интернет-сайта* были уста-новлены *провайдеры*, представляющие услуги *хостинга* лицам, наполняющим свои *сайты* пиратским музыкальным контентом» («2000», січень, 2009 р.).

У переважній своїй більшості запозичені слова відповідають вимогам, що вису-ваються до слів-термінів: бути максимально точними і короткими. Запозичення нері-дко відбувається саме задля економії мовних засобів порівняно з питомими чи каль-кованими описовими виразами. Наприклад: укр.: *бренд* – розрекламована торгова ма-рка певного товару; *омбудсман* – уповноважена особа з прав людини від парламенту; *пертурбації* – несподівана зміна (порушення) звичайного стану; *грант* – грошова до-помога (стипендія) із спеціального фонду; рос.: *прайм-тайм* – ефірний час на радіо і телебаченні, що охоплює максимальну кількість радіослухачів і телеглядачів (зазви-чай від 19-ї до 22-ї год.); *фундація* – пожертвування коштів на заснування чого-небудь; *офшор* – території, які забезпечують пільговий фінансовий режим із закор-донними учасниками і т. ін.

Деякі слова, що донедавна вживалися у вузькій термінологічній галузі, починають долати цей бар'єр, переходять до стандартної мови, розширюючи при цьому свої се-мантичні можливості і нерідко набуваючи нових значень. Наприклад: «*Трансфери* за 3 років склали 600 млн. євро» (слово «трансфери» набуло значення: «компенсаційні виплати за офіційний перехід спортсмена з однієї команди в іншу); «... грошей не да-дуть ні копійки, якщо на людину оформлена земельна ділянка... Мовляв, *латифундистам* – жодної державної підтримки» (в статті йдеться про центри зайнятості; за сло-винком, латифундист – власник латифундії – великого маєтку; слово набуло іронічно-го переосмислення: власник будь-чого, навіть незначного); «... был *фигурантом* сери-и громких скандалов»; «... газовый конфликт... может нечаянно придавить многих *фигурантов* украинского политикума» (фігурант, як свідчать контексти, – це не тіль-ки учасник судової справи, артист балету або статист, а й співучасник, дійова особа будь-яких подій); *мультиплекс* – телеграфний апарат – багатозальні мультиплекси (кінозали).

У мові газет спостерігаємо спільні для близькоспоріднених мов парадигматичні й синтагматичні закономірності: функціонування термінологічних одиниць у перенос-ному значенні (переважно метафоричному). Таким чином формується термінологіч-ний експресивно-стилістичний зміст. Наведемо приклади: укр.: *політичні рефлексії*, *рейдерська атака*, *політика ірраціональних комплексів*, *тотальна війна з толерант-*

ністю; рос.: *лихорадка корупции, запредельный диспаритет, коррупционный насос, санация банков* тощо.

Експресивність мас-медійних текстів забезпечується й утворенням похідних одиниць, що мають яскраві ознаки okazionalності. Наприклад: укр.: *корупціада* (заголовок «Верховна «корупціада»»); *коаліціада* (заголовок «Клоунада під машкарою «коліціади»»); *Бондіада* (від Бонд); рос.: *ветировать* (від *вето*); *мониторить* (від моніторинг); *сальто-морталить* (від *сальто-мортале*); *нано-невидимое* (від гр. *нано* – карлик).

Загадковість і зацікавленість викликають ті запозичені слова, які до сьогодні ще не зафіксовані тлумачними словниками та словниками іншомовних слів (це явище спостерігаємо в обох мовах): укр.: *біг-борд* (англ., дослівно – велика дошка) – великий рекламний щит; *рітейл* – дрібна торгівля; модератор – той, хто веде дискусію по телебаченню; рос.: *гаджет* – технічна новинка; *логістика* – організація перевезення вантажів; *ресентимент* – комплекс стану приниженості, ненависті, помсти.

Завдяки схожості звукової оболонки запозичені одиниці залучаються до мовної гри, що надає тексту додаткової експресії і оригінальності. Наприклад: укр.: із заголовків: «*Фіаско*» в *ОАСК*» (*ОАСК* – Окружний адміністративний суд Києва); «*Операція «мотивація»*» (підзаголовок: *PinchukArtCentre* заснував премію для молодих українських художників. Переможець отримає 100 тисяч гривень); рос.: із тексту: «Региональ» умудрилися не замечать *газового* кризиса, хотя их электорат от этого «*газовата*» пострадает больше всего» (газова війна, криза – газават (давнє запозичення з арабської мови, що дослівно означає: священна війна).

Отже, за умови збереження комунікативності і функціонально-стилістичних обмежень запозичення стає одним із джерел поповнення сучасного словника кожної мови. Розширюється сфера використання іншомовної термінології, особливо тієї, що поповнює склад інтернаціональної лексики.

Прогнозуємо, що певний арсенал запозичених одиниць перейде до загальнонародної мови.

Припускаємо, що число іншомовних слів у мові сучасних ЗМІ буде певною мірою відрегульовано (перш за все, через пошук рівнозначного питомого матеріалу, семантично еквівалентного запозиченому).

Доцільно враховувати культурно-мовну компетенцію читачів, прагнути, врешті-решт, до помірною запозичення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Володарская Э. Ф. Заимствования как отражение русско-английских контактов / Э. Ф. Володарская // Вопросы языкознания. – 2002. – № 4. – С. 96–118.
2. Негрышев А. А. Прагматика новостного газетного заголовка: механизмы преобразования информации в системе заголовка ↔ текст / А. А. Негрышев // Вестник Моск. ун-та. Серия 9. Филология. – 2006. – № 1. – С. 97–109.